

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 22.09.2024
Kabul Tarihi / Date Accepted : 09.12.2024
Yayın Tarihi / Date Published : 31.12.2024
Yayın Sezonu / Pub Date Season : Güz / Autumn

Necâti Beg'in "-İ Yok" Redifli Şiiri Üzerine Üslup İncelemesi

Gülistan ULUĞ*

Anahtar Kelimeler:

Necâti,
Üslup incelemesi,
Gazel,
15. yüzyıl,
Klasik Türk Şiiri

ÖZ

Necâti Beg Klasik Türk şiirinin olgunlaşmaya ve özgün eserler vermeye başladığı bir dönem olan 15. yüzyılda yaşamış, duru Türkçeyi, deyimleri, atasözlerini, halk söyleyişlerini şiirlerinde ustalıkla kullanmasıyla dikkat çekmiş şairlerdendir. Günlük hayat manzaralarını, âdetleri, gelenek ve görenekleri, halk inanışlarını şiirlerine yansıtmış, günümüzde bile rahatlıkla, keyifle okunabilen bir dille şiirlerini kaleme almıştır. Bu makalede şairin "- i/i yok" redifli gazeli üzerine üslup incelemesi yapılacaktır. Üslup incelemesi kapsamında; şiirin önce dil özellikleri (âhenk unsurları, kelime kadrosu, kelime grupları, cümle türleri), sonra muhteva özellikleri (işlenen konular), daha sonra ise edebî özellikleri tespit edilecek ve yorumlanmaya çalışılacaktır. Makalenin amacı, şairin genel üslubunu değil, "- i/i yok" redifli gazelindeki üslubunu ortaya koymaktır.

A Style Study on Necati Beg's Poem with The Ryhme "-I Yok"

Keywords:

Necati,
Style Analysis,
Ghazal,
15 th Century,
Classical Turkish
Poetry

ABSTRACT

Necâti Beg is one of the poets who lived in the 15th century, a period when Classical Turkish Poetry began to develop and produce original works, and attracted attention with his clear Turkish language and his masterful use of idioms, proverbs and folk sayings in his poems. He reflected scenes from daily life, customs, traditions and folk beliefs into his poems, and wrote poems in a language that can be read easily and with pleasure even today. In this article, a style analysis will be carried on the poet's ghazal with the rhyme "-i/i yok". Within the scope of style analysis; First, the linguistic features of the poem (harmony elements, word order, word groups, sentence types), then its content features (topics covered), and then its literary features will be determined and interpreted. The aim of the article is to reveal not the general style of the poet, but his style in the ghazal with the rhyme "-i/i yok".

* Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, sadaklefft@hotmail.com, Orcid: 0000-000-9313-3878

1. GİRİŞ

Kelimelerden, kelime gruplarından ve cümlelerden oluşan metinler birer anlaşma ve anlatma aracıdır. Metinler yazılış amacına göre edebî (sanatsal) metinler ve öğretici (bilimsel) metinler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Metinlerin, ister edebî ister öğretici metin olsun, kendine özgü bir anlatım biçimi vardır. Her ne kadar yazılış amacı farklı olsa da âdeta her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır ve bu da metni oluşturan şairin veya yazarın kalemine yansır.

Edebî metinler kurmaca metinler olup metni oluşturan kişinin muhayyilesinde şekillenir, zenginleşir yeni bir surette kaleme dökülürler. İşte bu noktada metni oluşturan şairin veya yazarın hangi konuyu, temayı, hayali, kelimeyi, kelime grubunu, cümle türünü vb. kullanacağı gibi tercihi bir durum ortaya çıkar. Yaşadığı çevreden bağımsız davranamayan yazar veya şair, yaşadığı kültüre, aldığı eğitime, dönemin siyasi ve sosyal atmosferine veya başka kriterlere göre birtakım seçimler, elemeler yapar. Bu seçimlerin ve elemelerin tümü onun üslubunu belirler ve vücuda getirir. Üslup, sözlükte izlenen yol, benimsenen tarz, stil, eda gibi anlamları karşılayan bir kelimedir. Edebî bir terim olarak ise şair ve yazarların duygu, düşünce ve hayallerini kendilerine has bir şekilde dile getirme biçimidir. “Üslûp; belli bir görüş, duyuş ve birikime sahip olan sanatçının hayatı boyunca edindiği tecrübe ve tavırlarla seçtiği konuyu, biçim ve içeriğin belirlediği vasıta ve yöntemler kullanarak kendisine has bir biçimde ördüğü kelimelerle anlatmasından doğan bir edebî değer unsuru ve ölçüsüdür” (Çoban 2004: 16). Bir başka deyişle metni oluşturan kişinin âdeta metne attığı imzadır. “Bir şairin veya yazarın eserlerinde bizim sıklıkla karşılaştığımız ve kendisini diğerlerinden ayırt etmemize yardımcı olan özelliklerin toplamına ‘üslûp’ diyoruz” (Mum 2011: 12).

Metinlerde üslup elemanı olarak değerlendirilecek hususlar sadece dile veya sadece muhtevaya ait olamaz. “Üslup incelemesi dilbilimden çok edebiyat, edebiyat araştırmasından çok dilbilime yakın bir çalışma alanıdır. Denilebilir ki, bir metnin üslûp bakımından değerlendirilmesi, edebiyat araştırmasıyla dilbilimin üst üste çakıştığı bir sahada yer alan bağımsız bir disiplindir” (Aktaş 2014: 10). Her ikisi de üsluba aittir ve beraber değerlendirilmelidir. Söz gelimi eserde işlenen tema, o döneme ait bir yaşantıyı yansıtıyorsa, biz sadece temaya bakıp, metnin mahallî öğeler içerdiği, böyle bir üslupla yazıldığı gibi çıkarımlarda bulunamayız. Yine aynı şekilde metin günlük söyleyişe, atasözlerine veya deyimlere ait öğeler içeriyorsa sadece buradan yola çıkıp bir sonuca varmamız da doğru olmaz. Söz konusu eserde hem muhteva hem de dil özellikleri incelenmelidir. Bu inceleme sonucunda elde edilen verilerin ne sıklıkta kullanıldığı, bilinçli şekilde tercih edilip edilmediği, söz konusu özelliklerin bir üsluba ait olup olmadığını belirlemek açısından önemlidir.

Metinlerde üslup çalışması yapılırken dikkat edilmesi gereken bir başka durum ise söz konusu özelliklerin tek bir yazar/şair tarafından mı yoksa birden fazla şair/yazar tarafından mı sıklıkla kullanılıyor oluşudur. Eğer sadece bir kişi tarafından kullanılıyorsa kişisel üslup, birden fazla kişi tarafından kullanılıyorsa dönemsel üslup olarak adlandırılır. “Gerek kişisel gerekse dönemsel üslûpların tespit edilmesinde en önemli ölçütler, ele alınan özelliklerin karşılaştırılması ve hangi oranda kullanıldıklarının tespit edilmesidir” (Mum 2011: 13).

Üslup başlığı altında incelenecek maddelerin bir eserde mi birden fazla eserde mi kullanıldığı ve kullanım sıklığı üslup değerlendirmesinde yol gösterici olacaktır. Buna göre bu özellikler değerlendirilir ve özelliklerin üslup elemanı olup olmadığına karar verilir, ayrıca söz konusu özellikler kişisel üslup veya dönemsel üslup açısından da değerlendirilir.

Bir dönemde görülen herhangi bir özellik, eğer o dönemin şahsiyetlerinde ve eserlerinde yaygın bir kullanıma sahip değilse üslup için belirleyici unsur olarak değerlendirilemez. Söz konusu özellik, ne zaman ki, değişik şahsiyetler arasında ve onların eserlerinde yaygınlık kazanmaya başlar, kullanılma oranıyla da diğer dönemlerden ayrılırsa işte o zaman dönemsel üslup için belirleyicilik vasfı olan bir unsura dönüşür (Mum 2011: 13).

15. yüzyılın önemli isimlerinden olan Necâti Beg sade, yalın, külfetsiz Türkçesini atasözleri ve deyimlerle zenginleştirmiş, yaşadığı dönemin âdetlerini, gelenek ve göreneklerini şiirlerine yansıtmasıyla tanınmıştır. "Necâti Bey'in atasözleri, deyimler ve halk tabirlerine olan düşkünlüğü ve onları şiirde kullanmakta gösterdiği başarı, onun edebî kişiliğinin en göze çarpan yanlarından biri, belki de en belirginidir" (Şentürk, Kartal 2018: 267). Tezkireler ondan övgüyle bahseder. Latîfî, tezkiresinde ondan "Şiir meydanının güzel söyleyen pehlivanı, mutluluk veren orijinal şiirleriyle Osmanlı şairlerinin yüzü suyudur" (İsen 1999: 321) diye bahseder. Bu makalede şairin "-ı/i yok" redifli gazeli incelenecek, sadece söz konusu şiire ait üslup özelliklerine değinilecek, şairin genel üslubu hakkında çıkarımlarda bulunul(a)mayacaktır; zira bir şiirden yola çıkarak şairin tüm şiirlerinde kullandığı genel üslubu ile ilgili bir sonuca ulaşmaya çalışmak bilimsel bir yöntem olmayacaktır. Şairin genel üslubuna dair çıkarımlarda bulunabilmek için üslup elemanlarının kullanım sıklığı ve sürekliliğinin tespiti önemlidir ve bu tespitler elbette tek bir şiirden yola çıkılarak yapılamaz.

Söz konusu gazel üzerinde üslup incelemesi yapılırken Cafer Mum'un (2018:105-122) Koca Râgıp Paşa'nın "Söyler" Redifli Gazeli Üzerine Üslup İncelemesi başlıklı makalesi örnek alınmıştır.

2. Gazelin Üslup İncelemesi

Necâti Beg'in "-ı/i yok" redifli gazeli (Tarlan 1992: 317-318) dil özellikleri, muhteva özellikleri ve edebî özellikler olmak üzere üç ana başlıkta incelenmeye çalışılacaktır.

1. Lebin letâfeti söylense goncanın sözü yok

Sözün halâveti anılsa şekerin tuzu yok

2. Aceb nice hareket etti serv kâmetüne

Ki nergisin anı gülşende göreceğ gözü yok

3. Dehânın ile miyânın durur eğer var ise

Vefâların gibi bir adı var kendisi yok

4. Cefâ denizine düşdüm kenâra yok çâre

Belâ dününe sataştım meded ki gündüzü yok

5. Güneş yüzünü görüp eskilendi bedr-i münir

Tana kalıp tapuna gelmeğe senin yüzü yok

6. Kapına göz yaşı ilten sa'âdet ehli olur

Necâtî'nin demesinler ki gökde yıldızı yok

2.1. Gazelin Dil Özellikleri

2.1.1. Ses (Âhenk) Özellikleri

İncelediğimiz şiir bir gazel olup onu diğer metinlerden ayıran vezin, kafiye, redif, cinas çeşitleri, ünlü ve ünsüz tekrarları gibi âhenk özellikleri vardır.

2.1.1.1. Vezin

İslamiyet'in Türkler tarafından kabul edilmesiyle toplum hayatıyla yakından ilişkili olan şiir de muhteva ve şekil bakımından konu, kaynak, vezin gibi birtakım değişikliklere uğramıştır. VIII. yüzyılda Arap edebiyatında doğan ve sonra Fars edebiyatında kullanılan aruz vezni Türk şiirine girmiş, bu vezin Türkçeye uyarlanırken birtakım zorluklarla karşılaşmıştır. Zira Türkçe, bünyesinde uzun ünlü bulundurmayan bir dildir.

Özellikle uzun sesli bulunmayan Türkçede kelimeleri aruz kalıplarına yerleştirmek oldukça güçtür. Bunun için şairler bu ölçüyü daha kolay kullanabilmek ya da beytin âhengini artırabilmek için bazı yollara başvurmuşlardır. Bunlar aruz uygulaması içinde çok kullanılan vasl, imâle ve zihâf'tır (İpekten 2014: 142).

İncelediğimiz şiir aruzun müctes bahrinin mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Bu kalıp uzun ve kısa heceler art arda sıralanmasıyla oluşmuş âhenkli bir kalıptır, bu sebeple çok tercih edilir. 15 heceden oluşan bu kalıbın 8 sesi açık, 7 sesi ise kapalıdır.

Gazeldeki vezin uygulaması incelendiğinde 11 yerde imâle-i maksûr, 2 yerde ise imâle-i memdûd yapıldığı görülmektedir (bkz. Tablo-1). İmâle-i maksûr Türkçe sözcüklerdeki bazı seslerde (gerektiği yerde) uzatma yapmaktır. Bilindiği üzere Türkçe, asli uzunluk bulundurmeyen bir dildir. Bazı kısa seslerin uzun okunması gerektiği durumlarda imâle-i maksûra başvurulur. İmâle-i memdûd, bir heceyi medli okuma, “Arapça ve Farsça kelimelerde bir uzun heceyi, ya da sonu iki sessiz harfle veya ‘hemze’ ile biten bir heceyi bir uzun bir kısa olmak üzere iki hece olarak okumak demektir” (İpekten 2014: 151). İmâle-i memdûd yapmak şairler için bir eksiklik olarak görülmez. “Bu, aruzda kusur sayılmadığı gibi, şairlerce çok kez ahengi arttırmak için özellikle yapılmıştır” (İpekten 2014:151).

Tablo 1. İmâle Yapılan Yerler

Tef' ile	Yeri	Tef' ile	Yeri
/ve-ti-a-nıl/	b1/m2/t3/h3	/be-lâ-dü-nü/	b4/m2/t1/h4
/a-ceb-ni-ce/	b2/m1/t1/h4	/gü-neş-yü-zü/	b5/m1/t1/h4
/di-serv-kâ/	b2/m1/t3/h2=>h3(memdûd)	/ta-na-ka-lıp/	b5/m2/t1/h2
/de-gö-re-cek/	b2/m2/t3/h2	/ta-pu-na-gel/	b5/m2/t2/h3
/gi-bi-bir-a/	b3/m2/t2/h4	/me-ğe-se-nin/	b5/m2/t3/h2
/dı-var-ken/	b3/m2/t3/h3=>4 (memdûd)	/ka-pı-na-göz/	b6/m1/t1/h2
/ce-fâ-de-ni/	b4/m1/t1/h4		
/ke-nâ-ra-yok/	b4/m1/t3/h4=>1(memdûd)		

Vasl sözlükte birleştirme, ulaştırma demek olup aruz uygulamasında çok kullanılmış, hatta bazen şiire âhenk katmıştır. “Sessiz harfle biten bir sözden sonra sesli harfle başlayan bir söz gelirse, sondaki sessiz, ikinci kelimenin seslisine bağlanarak birlikte okunur” (İpekten 2014: 142). İncelediğimiz şiirde 3 yerde vasl yapıldığı görülür (bkz. Tablo-2).

Tablo 2. Vasl Yapılan Yerler

Vasl Yapılan Tef' ile	Yeri
/de-hâ-nı-ni/	b3/m1/t1/h4
/ger-va-ri-se/	b3/m1/t4/h2
/sa-â-de-teh/	b6/m1/t3/h4

2.1.1.2. Kafiye ve Redif

İncelediğimiz gazelde Necâti Beg vezinden sonraki en önemli âhenk unsurlarından olan kafiye ve redifi kullanmıştır. Şiirde redif -i eki ve yok kelimesi ile sağlanmıştır. Yani

hem ek hem de kelime şeklinde redif karşımıza çıkmaktadır. Ek olan kısım 3. tekil şahıs iyelik eki, kelime olan kısım isimdir. Kafiye ise z sesiyle yapılmıştır.

2.1.1.3. Diğer Âhenk Unsurları

Şiirin ilk beytinde vezin yönünden müşterek unsurlar dikkatimizi çeker. Burada tarsî sanatının varlığından söz edebiliriz (lebin letâfeti söylense, sözün halâveti anılsa , goncanın sözü yok, şekkerin tuzu yok). Yine şiirin 4. beytinde (cefâ denizine düştüm, belâ dününe sataştım) tarsî sanatı yapılmıştır. Şiirde karşımıza başka bir âhenk unsuru olarak ünlü ve ünsüz ses tekrarları çıkmaktadır. Gazel 6 beyitten oluşur ve toplam 392 harfle yazılmıştır. Bunların 178'i ünlü (%45.4) ve 214'ü ünsüzdür (%54.6). 2 tane imâle-i memdûdun kullanıldığı mısra hariç (b2/m1, b3/m2, b4/m1) her mısradaki 15 ünlü kullanılmıştır. Şiirde en fazla tekrar edilen seslerde ise durum şöyledir: [Ünlüler: 53 e, 25 a, 11 â (toplam: 36), 32 i, 14 ı, 19 ü, 6 u, 10 o, 8 ö. Ünsüzler: 39 n, 21 k, 17 d, 19, 17 l, 16 y, 14 t, 13 s, 12 g, 11 z, 8 m, 6 ş, 6 b, 6 c, 4 f, 4 v, 2 ğ, 4 h, 2 p, 1 ç]. Kafiye ve redif seslerinin diğer seslere oranla daha fazla kullanıldığını görmekteyiz. Yani kafiye ve redif şiirin genel ses özelliklerini etkilemiştir.

2.1.2. Kelime

Necâtî'nin incelediğimiz gazelinde kullanılan toplam kelime sayısı 71'dir. Bu sayıya bağlaçlar ve ekler dâhil edilmemiştir. Kullanılan kelimelerin 15'i Arapça, 45'i Türkçe ve 11'i Farsçadır. Şiirin 5 ve 6. beyitlerinde hiç Farsça sözcük kullanılmadığı ve şiirin genelinde Türkçe sözcüklerin ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir (bkz. Tablo-3).

Tablo 3. *Vasl Yapılan Yerler*

Arapça Kelimeler	Türkçe Kelimeler	Farsça Kelimeler
letâfeti, halâveti, aceb, hareket, kâmetine, vefâların, cefâ, belâ, meded, bedr, münir, tana, sa'âdet, ehli, Necâtî'nin	söylense, sözü, yok (8), sözün, anılsa, tuzu, nice, etti, anı, görececek, gözü, var, gibi, bir, adı, var, kendisi, denizine, düştüm, dününe, sataştım, gündüzü, güneş, yüzünü, görüp, eskilendi, kalıp, tapuna, gelmeğe, senin, yüzü, tapuna, gözyaşı, ilten, olur, demesinler, gökde, yıldızı	lebin, goncanın, şekkerin, serv, nergisin, gülşende, dehânın, miyânın, eğer, kenâra, çâre
%21	%63	%16

2.1.3. Kelime Grubu

Kelime grubu veya söz öbeği olarak da adlandırılan yapılar en az iki sözcükten oluşurlar ve genelde oluştukları sözcüklerin anlamlarını taşımazlar. “Kelime grubu birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve mânâsında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir” (Ergin 2004: 374). İncelediğimiz şiirde kelime grubu olarak isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil, birleşik fiil, bağlama grubu, edat grubu kullanılmıştır.

2.1.3.1. İsim ve Sıfat Tamlamaları

İsim tamlamaları aralarında anlamca ilgi bulunan en az iki isimden birinin diğerini sahiplik yönünden bütünlemesiyle oluşan kelime grubudur. Tek bir kelimenin bir kavramı karşılamaya yetmediği durumlarda isim tamlamalarına başvururuz. Sıfat tamlamalarında ise yine bir isim bulunur ama isimden hemen önce bu ismi niteleyen veya belirten bir sıfat kullanılır. İncelediğimiz gazelde Türkçe kurallara göre yapılmış 9 isim tamlaması kullanılmıştır (bkz. Tablo-4). Şiirde Arapça ve Farsça kurallarla yapılmış herhangi bir isim tamlaması bulunmamaktadır. İsim tamlamalarının 6 tanesi belirtili, 2 tanesi belirtisiz isim tamlamasıdır. Türkçe nergisin gözü tamlamasında tamlayanla tamlanan unsuru arasına başka sözcükler girmiştir. 6. beytin 1. mısrasında ise (senin) kapına tamlayanı düşmüş isim tamlamasıdır.

Tablo 4. İsim Tamlamalarının Dillere Göre Dağılımı ve Yeri

Türkçe Tamlama	Yeri	Türkçe Tamlama	Yeri
lebin letâfeti	b1/m1	cefâ denizine	b4/m1
goncanın sözü	b1/m1	belâ dününe	b4/m2
sözün halâveti	b1/m2	senin tapuna	b5/m2
şekkerin tuzu	b1/m2	(senin) kapına	b6/m1
nergisin gözü	b2/m1		

2.1.3.2. İsim-Fiil Grubu

İsim-fiiller fiil kök veya gövdelerine -ma/me, -mak/mek, -ış/iş eklerinin getirilmesiyle oluşan yapılardır. “İsim-fiiller şahıslara ve zaman çekimine bağlı olmadan fiil kök ve gövdelerinden türetilen bir kısmı kalıcı, bir kısmı da geçici fiil isimleri olarak ifade edilirler” (Çiçek 2022: 692). İncelediğimiz şiirde 1 tane isim-fiil grubu kullanılmıştır (bkz. Tablo- 5).

Tablo 5. İsim-Fiil Grubu

İsim Fiil Grubu	Yeri
tapuna gelmeğe	b5/m2

2.1.3.3. Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiil Grubu

Fiilimsilerin alt başlığında isim-fiillerin yanı sıra sıfat-fiiller ve zarf-fiiller de yer alır. Sıfat fiiller adından da anlaşılacağı gibi hem fiil hem de sıfat özelliği gösterirler. “Fiilimsilerin bir alt başlığı olarak ele alınan ve Türkçede dil bilimcilerce partisip, ortaç, önadeylem vb. farklı isimlerle açıklanan sıfat-fiiller, kavramların hareket özelliklerini -An, -r, -Ar, -mİş, -dİk,

-AcAk, -mAz, -AsI v -dI/-tI eklerini alarak karşılamaktadırlar. Bunlar, dilde çok yaygın olarak kullanılan çekimsiz fiil şekilleridir” (Çiçek 2022: 696).

Zarf-fiiller, diğer bir adıyla gerundiumlar, bir yanıyla fiil diğer yanıyla zarf özelliği gösterirler. Bir fiilin cümle içerisinde zarf şeklinde kullanılmasını sağlayan şeklidir. Zaman veya şahıs eki almazlar. “Gerundiumlar hareketi şahsa ve zamana bağlamadan bir hâl şeklinde ifade eden şekilleri olduğu için hüküm taşıyan bitimli bir hareket değil, hüküm taşıyan çekimli fiil hareketine yardımcı bir hareket ifade ederler” (Ergin 2004: 338). İncelediğimiz şiirde 1 sıfat-fiil grubu, 2 zarf-fiil grubu kullanılmıştır (bkz. Tablo-6).

Tablo 6. *Sıfat- Fiil ve Zarf- Fiil Grubu*

Sıfat- Fiil Grubu	Yeri	Zarf Fiil Grubu	Yeri
görecek gözü	b2/m2	güneş yüzünü görüp tana kalıp	b5/m1 b5/m2

2.1.3.4. Birleşik Fiiller

Fiiller Türkçede iş, oluş, kılış ve hareket bildiren sözcük türlerindedir. Bazen fiilin tek başına anlamı karşılayamadığı durumlarda isim+fiil veya fiil+fiil şeklinde birleşik yapılar kullanılır ki bunlar birleşik fiil olarak adlandırılır. “Bir hareketi karşılamak veya bir hareketi tasvir etmek üzere yan yana gelen kelimeler topluluğudur. Bu işlevinden dolayı birleşik fiiller, bir hareketi karşılayan birleşik fiiller ve bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller olmak üzere iki grupta incelenebilir” (Karahana, 2020: 73). İncelediğimiz şiirde 1 birleşik fiil kullanılmıştır ve o da et- Türkçe yardımcı fiiliyle kurulan birleşik fiildir (bkz. Tablo-7).

Tablo 7. *Birleşik Fiillerde Kullanılan İsim Unsurunun Dillere Göre Dağılımı*

Arapça İsimle Birleşik Fiiller	Yeri
hareket et-	b2/m1

2.1.3.5. Bağlama Grubu

Bağlama grubu Türkçedeki bir başka kelime grubudur. “Bağlama edatları ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur” (Karahana, 2020: 65). İncelediğimiz şiirde ile bağlacıyla yapılan 1 bağlama grubu kullanılmıştır (bkz. Tablo-8).

Tablo 8. *Bağlama Grubu*

Bağlama Grubu	Yeri
dehânın ile miyânın	b3/m1

2.1.3.6. Edat Grubu

Türkçedeki kelime gruplarından bir tanesi de edat gruplarıdır. “Edat grubu bir isim unsuru ile bir son çekim edatının meydana getirdiği kelime grubudur. İsim unsuru önce, son çekim edatı sonra getirilir” (Ergin 2004: 392). İncelediğimiz şiirde gibi edatıyla yapılan 1 edat grubu vardır (bkz. Tablo- 9).

Tablo 9. Edat Grubu

Edat Grubu	Yeri
vefâların gibi	b3/m2

2.1.4. Cümle

İncelediğimiz 6 beyitlik gazelde toplam 10 cümle bulunmaktadır. Sadece iki beyitte anlam 2 mısradaki tamamlanmıştır (b2, b3). Onun dışında her mısra kendi başına bir cümledir. Cümlelerin 8 tanesi isim, 2 tanesi fiil cümlesidir. Fiil cümlelerinin her ikisinin de yüklemi (eskilendi, olur) birleşik yapıdır değildir. Fiil cümlelerinin ikisi de 3. tekil şahısla çekimlenmiştir. İsim cümlesi olan 2. beyitte 1. mısra yan cümledir ve bu mısradaki yardımcı fiille kurulmuş bir birleşik fiil bulunur (hareket it-). Cümle, anlamı bakımından soru cümlesidir.

Şiirdeki 10 cümlenin 4'ü girişik-birleşik, 3'ü şartlı birleşik, 2'si ki'li birleşik ve 1'i sıralı cümledir. Anlam bakımından 10 cümlenin 3'ü olumlu, 7'si ise olumsuz cümledir. Yüklemine göre 8'i kurallı, 2'si devriktir (bkz. Tablo-10).

Tablo 10. Cümlenin Özellikleri

b1/m1	Lebin letâfeti söylense goncanın sözü yok	İsim c., birleşik c.(şartlı), olumsuz, kurallı.
b1/m2	Sözün halâveti anılsa şekerin tuzu yok	İsim c., birleşik c.(şartlı), olumsuz, kurallı.
b2/m1-2	Aceb nice hareket etti serv kâmetine Ki nergisin anı gülşende görececek gözü yok	İsim c., birleşik c. (ki'li), olumsuz, kurallı.
b3/m1-2	Dehânın ile miyânın durur eğer var ise Vefâların gibi bir adı var kendisi yok	İsim c., birleşik c.(şartlı), olumsuz, kurallı.
b4/m1	Cefâ denizine düştüm kenâra yok çâre	İsim c., sıralı c., olumsuz, devrik.
b4/m2	Belâ dününe şataştım meded ki gündüzü yok	İsim c., birleşik c.(ki'li), olumsuz, kurallı.
b5/m1	Güneş yüzünü görüp eskilendi bedr-i münîr	Fiil c., girişik-birleşik c.(görüp), olumlu, devrik.
b5/m2	Tana kalıp tapuna gelmeğe senin yüzü yok	İsim c., girişik-birleşik c. (kalıp, gelmeğe), olumlu, kurallı.
b6/m1	Kapına gözyaşı ilten sa'âdet ehli olur	Fiil c., girişik-birleşik c.(iltten), olumlu, kurallı
b6/m2	Necâti'nin demesinler gökde yıldızı yok	İsim c., birleşik c.(ki'li), olumsuz, kurallı.

2.2. Gazelin Muhteva Özellikleri

Bu bölümde, üslup incelemesini yaptığımız gazel, önce nesir cümlelerine aktarılacak, ardından beyitlerin dil içi çevirileri yapılacaktır. Daha sonra ise gazelin muhtevası, metin bütünlüğü içinde beyit beyit incelenecektir.

2.2.1. Beyitlerin Nesir ve Dil içi Çevirisi

b1/m1-2: Nesre Çeviri: “Lebin letâfeti söylense goncanın sözü yok. Sözü halâveti anılsa şekkerin tuzu yok.” Dil içi Çeviri: Dudağının güzelliği söylense goncadan söz edilmez, sözünün tatlılığı anılsa şekerin tadı olmaz.

b2/m1-2: Nesre Çeviri: “Serv kâmetüne aceb nice hareket etti? Ki nergisin anı gülşende göreceğ gözü yok.” Dil içi Çeviri: Senin boyuna (karşı) servi nasıl hareket etti ki çiçek bahçesinde nergis ona bakamaz.

b3/m1-2: Nesre Çeviri: “Dehânın ile miyânın durur eğer var ise vefâların gibi bir adı var kendisi yok.” Dil içi Çeviri: Tıpkı vefaların gibi (sadece) adı olan, kendisi olmayan bir şey var ise o da ağızın ve belindir.

b4/m1-2: Nesre Çeviri: “Cefâ denizine düştüm kenâra çâre yok. Belâ dününe sataştım meded ki gündüzü yok.” Dil içi Çeviri: Cefa denizine düştüm, kıyıya ulaşmanın çaresi yok, öyle bir bela gecesine çattım ki gündüzü yok.

b5/m1-2: Nesre Çeviri: “Bedr-i münir güneş yüzünü görüp eskilendi. Tana kalıp senin tapuna gelmeğe yüzü yok.” Dil içi Çeviri: Parlak ay senin güneş yüzünü görüp parlaklığını kaybetti, sabaha kalıp senin huzuruna gelmeye yüzü yoktur.

b6/m1-2: Nesre Çeviri: “Kapuna gözyaşı ilten sa‘âdet ehli olur; demesinler ki Necâti’nin gökde yıldızı yok.” Dil içi Çeviri: Senin kapına gözyaşı ileten mutluluk sahibi olur, Necâti’nin gökte yıldızı yok demesinler.

2.2.2. Muhteva

İncelediğimiz gazelde şair aşk temasını işlemiştir. Aşk evrensel bir temadır ve sanat metinlerinde, şairlerin şiirlerinde sıklıkla karşımıza çıkar.

“Şair isterse başka duygu ve konulardan söz açmayabilir, hayatın başka tezahürlerine ilgisiz kalabilir; fakat şiirlerinde aşkın semtinden geçmeden, aşkı kendi macerası olarak anlatmadan, devamlı surette âşık pozisyonunda görülmeden şair sayılmak, şair sırasına girmek divan şiiri teşrifatında düşünülebilecek bir şey değildir” (Akün 2013:127)

Aşk, ele alınışı elbette şairin tercihine, üslubuna göre değişen, hem halk şiirinde hem de klasik Türk şiirinde işlenen bir temadır. “Divan şiirinin teşrifatınca aşk şair için dışında kalınmaz, mutlaka benimsenmesi ve terennüm edilmesi mecburi bir duygudur” (Akün 2013: 127).

Aşkın olduğu yerde güzelliği temsil eden sevgili ve ona her koşulda bağlı olan âşık yer alır. Âşık daima çile çeker çünkü onun hissettiği şey tek taraflıdır. “Divan şiiri çektiği ıstıraplara rağmen bunları isyan etmeden kabullenen ve bir lütuf gibi karşılayan, aşkın yüksek bir ruh ve tevekkül terbiyesine erişmiş bir âşık imajını aksettirir” (Akün 2013: 131). Âşık aslında hâlimden memnundur ve sevgiliden gelen iyi kötü her şeyi koşulsuz kabul eder. Sevgili ise cefa eder. “...seven ve aşkın ıstırabını çeken yalnız âşıktır. Sevgili ise âşığın duygularına karşı seyirci tavrı takınan, ilgisini ondan esirgeyen bir tutum içinde görünür” (Akün 2013: 130). Klasik Türk şiirinde sevgili vefasız, ilgisiz, cefakâr; ancak âşığın her koşulda sevdiği, ilgisini üzerinden eksik etmediği bir tiptir. “Âşığına eziyet, cefa, naz, kahredici ilgisizlik ve vefasızlık, divan şiirindeki sevgili tipinin hâkim ve değişmez moral vasıflarıdır.” (Akün 2013: 131).

Şiirde aşk temasının iki temel unsuruna ek olarak üçüncü bir unsur olan rakiple karşılaşırız. Rakip, âşık ile sevgili arasında daima bir engeldir ve âşık onun ortadan kalkmasını ister. “Rakip, divan şiirindeki aşk üçgeninin bir parçasıdır. Âşık için ağyar, sevgili için yârdır. Onu âşığın gözüyle tanıdığımız için daima kötü, çirkin, zararlı ve acımasızdır. Sevgili ile âşığın birlikteliğini engeller” (Batislam 2013: 23).

İncelediğimiz şiirde de şair iki temel unsur olan âşık ve sevgiliyi gelenek çerçevesinde, kendi tarzıyla işlemiş, dizelere dökmüştür. Beyitlerde daha detaylı işleyeceğimiz sevgili-âşık münasebeti, sevgilinin dış görünüş özellikleri, âşığa davranışları gibi aşk temasıyla alakalı durumlar şairin üslubu ve muhayyilesiyle, gelenek çerçevesinde ancak özgün bir tarzda işlenmiştir.

Bir şeyin varlığı aynı şeyin yokluğunu da beraberinde getirir. Bu iki sistemsel durum birbirinden ayrı düşünülemez. İnsan da bu zıtlık kavramı içerisinde, duygularını, düşüncelerini ifade ederken bazen var olan değil de olmayan üzerinden kendisini anlatmaya çalışır. Türkçede olumsuzluk eklerle (-ma/me, -maz/mez, -sız/siz, -madan/meden vb.) veya kelimelerle (yok, değil, hiç, hayır vb.) yapılır. Necâî de bu şiirinde olumsuzluk anlamı veren isim soylu yok kelimesini yüklem olarak kullanmıştır. Söylediği sözün tesirini arttırmak için böyle bir yolu tercih eden şair sevgilinin özelliklerini o özelliklerin bulunmadığı varlıklar, nesnelere üzerinden etkili şekilde anlatmaya çalışmaktadır.

Şiirin birinci beytinde âşığın gözünden sevgili anlatılır, âşığa göre sevgili eşsiz, benzersiz bir güzelliktedir. Şair, sevgiliyi mümkün olduğu kadar güzel tasvir etmeye çalışır. Onun boyu, endamı, bakışı, salınışı, bakışları vb. mükemmeldir. Her birisi ayrı ayrı vafedilir. Bunun için de doğadaki güzelliklerden faydalanılır. Söz gelimi boy serviye, göz nergise, bademe, ahuya, kaş kemana, hilale benzetilir. Beyitte şair sevgilinin dudağını goncadan yola çıkararak anlatmaya çalışır. “Gonca, açılmamış çiçek, tomurcuk. Divan şiirinde gonca; sevgilinin ağzı yerine kullanılır ve açılmamışlık özelliğiyle kendini gösterir” (Pala 2005: 168). Sevgilinin dudağının güzelliği yanında gonca sönük kalır, sevgilinin tatlı sözlerinin yanında şekerin tadı hükümsüzdür. Çünkü sevgiliden daha latifi, daha incisi, daha güzeli bulunmaz. Şair, bu durumu anlatmak için olumsuzluktan faydalanmıştır.

Şiirin ikinci beytinde şair sevgilinin boyuna vurgu yapmak istemiştir. Klasik Türk şiirinde sevgilinin boyu şairler tarafından sıkça işlenmiştir. Mübâlağa ve hüsn-i ta'lîl ile boy serviye benzetilmiş, hatta bazen sadece serv kelimesi kullanılmış ve sevgilinin boyu anlatılmak istenmiştir. “ Divân şiirinde adından en çok söz edilen ağaç selvidir. Sevgilinin boyu için hem benzeyen hem benzetilendir” (Pala 2005: 400). Şair bu beyitte servi ağacından bahseder, servi uzunluğuna ve düzgünlüğüne dayanarak/güvenerek, sevgilinin boyuna nazire yapmaya çalışır ve nergis de bu sebeple gül bahçesinde ondan yüz çevirir. Çünkü sevgili eşsiz benzersiz bir güzelliktedir, hiçbir şey onun güzelliğiyle yarışamaz.

Şiirin üçüncü beytinde yine sevgilinin eşsiz güzelliklerine değinen şair bu defa sevgilinin ağzını ve belini mevzu eder. Sevgilinin ağzı yok denecek kadar küçük, beli kıl kadar incedir. Hatta bunlar o kadar küçük ve incedir ki şair burada aslında sevgiliye gönderme yapar ve onun vefasıyla ağzının, belinin aynı oranda olduğunu söyler. Âşık bir taraftan sitem eder, bir taraftan da sevgilinin güzelliklerini anlatmadan geç(e)mez. Zaten aşkın doğasında hem cefa hem de bu cefayı koşulsuz kabulleniş vardır.

İncelediğimiz şiirin dördüncü beytinde klasik Türk şiirinde aşk çerçevesinde karşılaşılan zorluklar anlatılır. Aşk erbabı bilir ki aşk yolu sonu gelmez çilelerle doludur. Ancak âşık zaten bunu bilir ve bu yola öyle girer. Âşığın amacı zorlukları ortadan kaldırmak değildir, aksine hamlığından kurtulmak isteyen âşık bu çileleri çekip olgunlaşmak ister. “Bütün eziyet ve mihnetleri karşısında âşığın aşktan el çekmesi, isyan edip sevgiliden kopması gibi bir tavrı yoktur” (Akün 2013: 131). Sonsuz zorluklarla dolu olan bu aşk yolculuğunu şair cefa denizi olarak tanımlar ve bu denizden kurtulmanın çaresinin olmadığını vurgular. “İradesi elinden gitmiş kararsız âşık, bu cefacı sevgilinin tam kelimesiyle mahkûmu ve mecburudur. Bu noktada zıt duyguların med ve cezri, divan şiirinin aşk psikolojisine beşeriyi, ifadesi kolay olmayan bir ruh hâlini yakaladığı bir derinlik ve incelik kazanır” (Akün 2013: 131).

Şiirin beşinci beytinde şair gök cisimlerinin heybetinden, parlaklığından faydalanmıştır. Güneş ve ay bir döngü içerisinde. Dünyanın kendi etrafında ve güneşin etrafında dönüşü bu ikisinin art arda görünmesine ve kaybolmasına sebep olur. Güneş gündüz vakti dünyayı aydınlatır ve kaybolduğunda meydan âdeta ışığı daha az olan aya kalır. Şairlerin etrafında olan biten her şeyden haberdar olmaları, iyi gözlem yapmaları şiirlerine yansımıştır. Bu olağan doğa döngüsü de şaire ilham vermiş, sevgilinin güzelliğini anlatmak için bir vesile olmuştur. Sevgilinin yüzü bir güneş gibi parlaktır, sevgili güneş gibi meydana çıktığında, ay utancından, ışığın azlığından dolayı ortadan kaybolur.

İncelediğimiz şiirin son beytinde âşık, sevgilinin gök gibi yüksek kapısında gözyaşı döker ve mutlu olur. Yani âşık her ne kadar acı, çile çekiyor olsa da talihsiz değildir; çünkü sevgili acı veriyor olsa da vardır. “Aşkta en korkulan durum ise sevgilinin eziyet ve cefadan vazgeçmesidir. Bu onun âşıktan yüz çevirmesi ve artık her şeyin, her ümidin bitmesi demektir” (Akün 2013: 132). Bu durum zaten âşık olmanın getirdiği olası bir şeydir. Beytin öznesi şairdir. Necâtî'ye, gökte yıldızının olmadığını söylemesinler; zira onun gökte yıldızı vardır ve bu da dileğine ulaşma ihtimalinin olduğunu gösterir.

İncelediğimiz gazelde sevgilinin güzellik unsurları anlatılırken sık sık teşbihlere başvurulmuştur (bkz. Tablo-11).

Tablo 11. *Teşbih Unsurları*

Müşebbeh	Müşebbehün Bih	Yeri
Leb	gonca	b1/m1
Söz	şeker	b1/m2
Kâmet	serv	b2/m1
Cefâ	deñiz	b4/m1
Belâ	dün	b4/m2
Yüz	güneş	b5/m1

2.3.Gazelin Edebî Özellikleri

İncelediğimiz şiir 6 beyitten oluşmuş bir gazeldir. Şiirde ses-anlam ilişkisi gözetilmiştir. Şair işlediği konuya uygun kelime, kelime grubu, cümle ve edebî sanat kullanmıştır. Şiir metinleri mısralardan, mısralar ise kelime gruplarından, kelimelerden, hecelerden ve seslerden oluşurlar. Bu öğelerin hepsi bir uyum içerisindedir. Bunun yanı sıra metinlerde anlamsal bir uyum da vardır.

“Art arda gelen veya aynı düzlemde bir arada bulunan birimler, her şeyden önce dil bilgisi kurallarıyla birbirine bağlanırlar. Buna bağlaşıklık denir. Metinlerde birimleri birleştiren bir başka kural da anlamla ilgilidir” (Aktaş 2009: 189).

Yani edebî bir metni meydana getiren dilbilgisi kuralları/uyumu ve anlamsal uyumlar metnin kompozisyonunu oluşturur. İncelediğimiz metinde bir kompozisyon bütünlüğü görmekteyiz. Şiirin bütününde işlenen aşk teması, sevgiliye ait eşsiz güzellikler üzerinden, bir uyum içerisinde anlatılmıştır. Söz gelimi ilk beyitte gonca, sevgilinin ağzı karşısında, şeker ise yine sevgilinin sözü karşısında yetersiz, eksik kalmıştır. Bu görüşü destekler mahiyette yazılan ikinci beyitte servi ağacı sevgiliyle boy ölçüşemeyecektir, zira sevgili burada da üstündür ve işin içine giren nergis gül bahçesinde serviden yüz çevirir. Dördüncü beyitte aslında tüm âşıklar için geçerli olan sıkıntı ve çile çekme sürecine vurgu yapmış olan şair aşkı cefa denizi olarak tanımlar. Beşinci beyitte ise şair yine sevgilinin güzellik unsurlarından bahseder. Yani işlenen tema, birbirini destekleyen unsurlarla zenginleştirilmiş, okuyucuya sunulmuştur.

Şair edebî metinlerin olmazsa olmazlarından söz sanatlarını da şiirinde kullanmıştır. Şiirin dördüncü beytinde cefa denize benzetilmiştir ve aynı şekilde bela ise geceye benzetilmiştir. Bu cümlelerde teşbih-i belîğ sanatı yapılmıştır.

Şiirin beşinci beytinde bir doğa olayı güzel bir sebebe bağlanmıştır, şair hüsn-i talil sanatına başvurmuştur. Ayın sevgilinin yanına gelmeye yüzü olmayan birisi olması da teşhis sanatının kullanıldığını gösterir. Şair güneş yüz tamlamasıyla da teşbih-i belîğ yapmıştır.

Şiirin altıncı beytinde bir inanca telmih yapılmıştır. O dönemde herkesin gökyüzünde bir yıldızının olduğuna inanılırdı. “İlm-i ahkâm-ı nücum’a esas olan, yedi seyyare ile ‘büruc-ı isna aşer’ denilen on iki burçtur. Bu ilimle meşgul olanlara göre, her insan, hatta hayvan, nebat ve maden bile yıldızların tesiri altındadır. Seyyarelerin her birinin hissiyat, ahlâk, tabiat ve sıhhat üzerine tesirleri vardı. Her birinin delalet ettiği renk ve hususiyet başka

başkadır. İnsanlar tesiri altında buldukları yıldızların hususiyetine göre iyi veya fena, cömert veya hasis, talihli veya talihsiz olabilirler” (Levend 2017: 198). Yeryüzünde yaşayan herkesin bir yıldızı vardır, insanların daha doğmadan, ana rahmine düştüğü andan itibaren bu yıldızların etkisinde kaldığına inanılır. Gökyüzünde yedi katta yedi ayrı yıldız yer alır ve bunlar kişilerin yaşantısını etkiler. “Bu yedi yıldız her biri haftanın bir gününe ve her günün sıra ile bir saatine hâkim farz edilirdi. Bir iş görüleceği zaman hâkim yıldızın saati beklenirdi” (Onay 2016: 430). Beyitte bahsi geçen gökte yıldızının olması şansı veya şanssızlığı ifade eder. Yani kişinin yaşamı boyunca karşılaşacağı iyi veya kötü her şey aslında bu yıldızların etkisi altındadır. Necâtî halkın anlayacağı sade ve yalın bir dili atasözleri ve deyimlerle süsleyip kullanmanın yanı sıra halka ait gelenek, görenek ve inançları da şiirlerinde işlemiştir. Burada anlatılan durum da bir halk inanışıdır. Daha önce de değindiğimiz üzere bilinmeyen ve uzak cisimler hep ilgi odağı olmuş, insanlığın var oluşundan beri astronomi insanların dikkatini çeken bir bilim olarak karşımıza çıkmıştır. Türklerin İslamiyet öncesi inanışlarında da karşımıza çıkan yıldızlar hiçbir zaman bir tanrı olarak görülmemiş ancak kutsal kabul edilmişlerdir. “Eski Türklerin inanç sisteminde yıldızlar, ay ve gün birer koruyucu iye idi. Onlar günün çekildiği anda yeryüzüne Tanrı'nın insanoğluna gönderdiği ışığı bildirmektedir” (Kıyak 2010: 191).

5. SONUÇ

Necâtî Beg'in -i/i yok redifli gazelini üslup bakımından incelemeye çalıştık. Yaptığımız incelemede şairin şiirde işlediği aşk temasıyla uyumlu kelimeler, kelime grupları, cümleler, hayaller kullandığını gördük. Ayrıca şair vezin, kafiye ve redif tercihlerinde de işlediği temayı gözetmiş, metni tam bir kompozisyon bütünlüğü içerisinde oluşturmuştur. Şiirin dilindeki sadelik ve günlük hayatta kullanılan sözcüklerin dile yansması, şairin daha çok Türkçe sözcükleri kullanması da göze çarpan unsurlardır. Gonca, serv, nergis gibi klasik Türk şiiri şairlerinin sıklıkla kullandığı mazmunlar şairin yaratıcı ve özgün, usta söyleyişiyle dizelere dökülmüştür. Ayrıca diğer klasik Türk şiiri şairleri gibi Necâtî Beg de yaşadığı hayatı, sosyal çevreyi, inançları, maddi ve manevi kültürü... şiirlerinde işlemiştir. Klasik Türk şiiri geleneği çerçevesinde mahallî unsurları yerel söyleyişlerle harmanlamış, Türkçenin zenginliklerini, günlük konuşma dilinin kıvraklığını şiirlerinde ustalıkla kullanmıştır.

KAYNAKÇA

Aktaş, Şerif. “Edebî Metin ve Özellikleri ”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (39), 2009, 287-300.

Aktaş, Şerif. *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*, Kurgan Edebiyat, Berikan Yayınevi, Ankara, 2014.

Akün, Ö. Faruk. *Divan Edebiyatı*, İsam Yayınları, Ankara, 2013.

Batıslam, H. Dilek, “Divan Şiirinde Rakip ve Leylâ Hanım'ın Rakip Gazeli ” *Turkish Studies* (8/13), 2013, 21-34.

Çiçek, Ali. “İsim-Fiil ve Sıfat-Fiil Yapılarının Türk Dili ve Fransız Dili Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi* (26), 2022, 692-700.

- Çoban, Ahmet. *Edebiyatta Üslûp Üzerine*, (1.Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara,2004.
- Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayım, İstanbul, 2004.
- İpekten, Haluk. *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2014.
- İsen, Mustafa. *Latîfî Tezkiresi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1999.
- Karahan, Leyla. *Türkçede Söz Dizimi* (27. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara, 2020.
- Kıyak Abdülkadir. “İslam Öncesi Türk Kültüründe Yıldızlarla İlgili İnanışlar”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15 (2), 2010, 189-197.
- Levend, A. Sırrı. (2017), *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*, (3. Baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul, 2017.
- Mum, Cafer. *Divan Şiirinde Bercesteley Beyitler*, Mengüceli Yayınları, Malatya, 2011.
- Mum, Cafer. “Koca Râgıp Paşa'nın “Söyler” Redifli Gazeli Üzerine Üslûp İncelemesi”, *Türk Dünyası Araştırmaları* 118 (233), 2018, 105-122.
- Onay, A. Talat. *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, (Haz. Cemal Kurnaz), Berikan Yayınevi, Ankara, 2016.
- Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2005.
- Şentürk, A. Atilla ve Kartal, Ahmet. *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (13.Baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul, 2008.
- Tarlan, A. Nihat. *Necâtî Beg Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1992.
- Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.